

Asia

Komission muutosehdotus koskien tilapäisiä kriisiajan valtiontukipuitteita talouden tukemiseksi Venäjän hyökättyä Ukrainaan

Kokous

U/E/UTP-tunnus

E 31/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio avasi 8.7.2022 jäsenvaltioille konsultaation muutosehdotuksesta koskien tilapäisiä kriisiajan puitteita valtiontuesta jäsenmaiden talouden tukemiseksi Venäjän Ukrainaan kohdistaneen aseellisen hyökkäyksen johdosta. Komission ehdottamat muutokset ottavat huomioon jäsenvaltioilta alkukesästä (1-10.6.2022) tehdyn kuulemisen tulokset koskien erityisesti lisäpakotepaketteja, riippuvuuden Venäjän öljystä vähentämiseksi ja REPowerEU-suunnitelman tavoitteet.

Tilapäisten kriisiajan puitteiden tarkoituksena on lieventää käsillä olevan tilanteen aiheuttamia haitallisia taloudellisia vaikutuksia sallimalla 1) yritysten maksuvalmiuden tukemiseen tähtäävät tukitoimet, 2) tuet sellaisille yrityksille, joihin Euroopan alueella tapahtuva aseellinen kriisi on vaikuttanut kohonneiden kaasun ja sähkön hintojen muodossa sekä 3) maatalousalalla erityisiä helpotuksia. Komission tilapäiset kriisiajan valtiontukipuitteet määrittelevät sen, millä ehdoin kyseisen valtiontuen myöntäminen on EU:n valtiontukisääntelyn perusteella sallittua. Tuen myöntäminen edellyttää lisäksi kansallisen tukiohjelman käyttöönottoa.

Ehdotetut muutokset koskevat erityisesti tiedonannon kohdassa 2.1 (Rajoitetut tukimäärät), olevien enimmäistukimäärien korottamista ja kohdissa 2.2 (Takauksina myönnettävä likviditeettituki) ja 2.3 (Korkotukilainoina myönnettävä likviditeettituki) olevia tarkennuksia. Komissio ehdottaa myös erityisiä teknisiä selvennyksiä tiedonannon kohtaan 2.4 (Tuki maakaasun ja sähkön poikkeuksellisen voimakkaista hinnankorotuksista aiheutuviin lisäkustannuksiin). Ehdotukseen sisältyy myös kaksi uutta kohtaa, joiden tarkoituksena on helpottaa uusiutuvaan energiaan liittyvien investointien käyttöönottoa (kohta 2.5) ja investointeja teollisten tuotantoprosessien hiilestä poistamiseen sähköistyksen ja/tai uusiutuvan vedyn avulla sekä energiatehokkuustoimenpiteisiin (kohta 2.6). Komissio esitti jäsenvaltioille kyselyssään myös kysymyksiä REPower-tiedonantoon liittyen sekä toimitti jälkikäteisesti kyselyn jäsenvaltioille koskien valtiontukia eri liikennemuotojen vakuutuksille tai niiden jälleenvakuutuksille.

Komissio järjesti kyselyn jäsenvaltioille ajalla 1.6-10.6.2022, jossa se kysyi jäsenvaltioita voimassa olevien tilapäisten valtiontukisääntöjen toimivuudesta.

Komissio järjesti jäsenvaltioille 12.7.2022 kokouksen, jossa se esitteli ehdotuksen keskeisen sisällön, ja jossa se vastasi jäsenvaltioiden kysymyksiin aiheesta. Komission tarkoituksena on hyväksyä tilapäiset kriisiajan valtiontukisäännöt mahdollisimman pian.

Suomen kanta

Suomen kanta on määritelty E-kirjeessä E 31/2022 vp. Tässä E-jatkokirjeessä on tarkoitus täydentää tuota aikaisempaa kantaa. Valtioneuvosto katsoo yleisesti, että poikkeuksellisissa olosuhteissa on perusteltua, että EU:n valtiontukisäännöt kohdentavat yritystuet ensisijaisesti markkinoiden toimintapuutteisiin, vakavien sosiaalisten vaikeuksien poistamiseen tai muiden yhteiskunnallisesti tärkeiden tavoitteiden saavuttamiseen. Kriisin mahdollisesti kehittyessä ja pitkittyessä yritykset voivat tarvita myös laajempia tukimahdollisuuksia kuin mitä komissio on aikaisemmin ehdottanut, minkä vuoksi valtioneuvosto painottaa, että komission tulee tarvittaessa nopeasti ryhtyä toimiin sääntöjen päivittämiseksi taloudellista toimintaympäristöä vastaavaksi.

Valtioneuvosto pitää ehdotusta pääosin kannatettavana. Kriisin kehittyessä ja pitkittyessä on perusteltua tarkastella myös myönnettyjen tukien enimmäismääriä. Enimmäismäärien noston tulisi kuitenkin olla maltillista ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon kriisin kehitys. Lähtökohtaisesti tuki vihreisiin investointeihin, tulisi hyväksyä tavanomaisten valtiontukisääntöjen perusteella eikä väliaikaisten puitteiden perusteella. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että komissio voi toimivaltansa ja harkintansa perusteella tapauskohtaisesti hyväksyä laaja-alaisempia tukia, joilla edistetään energiariippuvuuden vähentämistä Venäjästä. Valtioneuvosto pitää myös tärkeänä, että väliaikaisten puitteiden laajentaminen ei aiheuta merkittäviä kilpailua vääristäviä vaikutuksia ja tukikilpailua sisämarkkinoilla.

Pääasiallinen sisältö

Euroopan komission mukaan Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttaa vakavalla tavalla unionin talouskehitykseen. Hyökkäys on aiheuttanut talouteen paitsi yleistä epävarmuutta, myös toimintahäiriöitä kauppaan sekä johtanut erityisesti kaasun ja sähkön hinnan äkilliseen nousuun. Komissio katsoi tämän vuoksi, että käsillä oleva kriisi koettelee kaikkien jäsenvaltioiden talouksia SEUT 107 artiklan 3 kohdan b alakohdassa edellytetyllä tavalla (”tuki jäsenvaltion taloudessa olevan vakavan häiriön poistamiseen”) ja helpotukset EU:n valtiontukisääntöihin olivat perusteltuja.

Euroopan komissio hyväksyi 23.3.2022 tilapäiset valtiontukisäännöt EU:n talouden tukemiseksi Venäjän Ukrainaan kohdistuman hyökkäyksen johdosta. Tiedonannolla joustavoitetaan huomattavasti EU:n valtiontukisääntöjä. Tarkoituksena on antaa jäsenvaltioille mahdollisuus tukitoimenpiteisiin erityisesti yritysten maksuvalmiuden turvaamiseksi sekä kaasun ja sähkön äkillisen hinnannousun kompensoimiseksi kriisin aikana.

Väliaikaiset valtiontukipuitteet sisältävät kolme tukimuotoa kriisin haitallisten talousvaikutusten lieventämiseksi. Näistä ensimmäinen koskee yritysten maksuvalmiuden tukemista valtion takauksilla ja lainoilla, toinen suoraan yrityksille myönnettäviä tukia äkillisesti kohonneiden sähkön ja maakaasun hintojen vuoksi. Kolmanneksi säännöissä sallitaan tukia maatalouden alkutuotannon sekä kalastuksen sekä vesiviljelyn alalla joustavoitetuin ehdoin. Tiedonannon nojalla käyttöön otetut toimenpiteet ovat tilapäisiä ja voimassa vuoden 2022 loppuun.

Tiedonannon nojalla voidaan ottaa käyttöön yritystukiohjelmiä sellaisten yritysten hyväksi, joihin meneillään oleva kriisi tai siihen liittyvät pakotteet ja vastapakotteet vaikuttavat. Tukea voi myöntää poikkeuksellisesti myös taloudellisissa vaikeuksissa oleville yrityksille. Tukea ei saa sitä vastoin myöntää yrityksille, jotka ovat pakotteiden kohteena, tai joita kontrolloivat pakotteiden kohteena olevat henkilöt. Kaikista tiedonannon mukaisista tukitoimenpiteistä on tehtävä valtioneuvoston ilmoitus komissiolle ja niiden käyttöönotto edellyttää komission ennakko hyväksyntää.

Komission muutosehdotuksessa ehdotetaan, että tiedonannon kappaleessa 2.1 (*Rajoitetut tukimäärät*) kohdassa 41 tuen enimmäismäärää nostettaisiin 400 000 eurosta 500 000 euroon. Maatalouden alkutuotannossa toimiville yrityksille myönnetyn tuen enimmäismäärää (kohta 42) ehdotetaan nostettavaksi 35 000 eurosta 62 000 euroon ja kalastus- ja vesiviljelyalan yrityksille myönnetyn tuen enimmäismäärää ehdotetaan nostettavaksi 35 000 eurosta 75 000 euroon.

Komissio ehdottaa tarkennuksia kappaleeseen 2.2 (*Takauksina myönnettävä likviditeettituki*), jotka koskevat lainoille myönnettyjen julkisten takausten määritelmää sekä kohdassa 47 olevien enimmäistukimäärien laskemista vasta perustettujen yritysten osalta. Komissio ehdottaa vastaavanlaisia muutoksia myös kappaleeseen 2.3 (*Korkotukilainoina myönnettävä likviditeettituki*) koskien alennetuilla koroilla myönnettyjä lainoja ja enimmäistukimäärien laskemista vasta perustettujen yritysten osalta. Komissio ehdottaa myös erityisiä teknisiä selvennyksiä tiedonannon kohtaan 2.4 (*Tuki maakaasun ja sähkön poikkeuksellisen voimakkaista hinnankorotuksista aiheutuviin lisäkustannuksiin*).

Ehdotukseen sisältyy myös kaksi uutta kohtaa, joiden tarkoituksena on helpottaa uusiutuvaan energiaan liittyvien investointien käyttöönottoa (kohta 2.5) ja investointeja teollisten tuotantoprosessien hiilestä poistamiseen sähköistykseen ja/tai uusiutuvan vedyn avulla sekä energiatehokkuustoimenpiteisiin (kohta 2.6).

Kohdan 2.5 mukaan tukea voitaisiin myöntää uusiutuvista lähteistä tuotetun sähkön, uusiutuvan vedyn, biokaasun ja biometaanin, sähkön ja lämpöenergian varastoinnin sekä uusiutuvan lämmön edistämiseen. Tukea voisi myöntää aurinkosähkön ja muun aurinkoenergian tuotantoon, tuulivoima sähkön tuotantoon, sähkön tai lämpöenergian varastointiin, uusiutuvan lämmön tuotantoon, uusiutuvan vedyn tuotantoon ja EU:n kestävyyskriteerien mukaiseen biokaasun ja biometaanin tuotantoon. Jos tukea myönnetään uusiutuvan vedyn tuotantoon, jäsenvaltion on varmistettava, että vety tuotetaan uusiutuvista energialähteistä.

Kohdan 2.5 mukaista tukea voidaan myöntää suorina avustuksina, takaisinmaksettavina ennakoina, lainoina, takauksina ja veroetuuksina. Tuki tulisi myöntää viimeistään 31.3.2023 mennessä ja tehtyjen investointien tulisi olla toiminnassa 18 kk kuluessa tuen myöntämisestä. Offshore-tuulivoiman ja uusiutuvan vedyn osalta vastaava aika olisi 24 kk. Jos hanke ei valmistu edellä mainituissa aikatauluissa myönnetty tukea tulee palauttaa tai vähentää 15 % viivästyskukautta kohden, ellei viivästys johdu tuensaajasta riippumattomista syistä eikä tuensaaja ole voinut sitä kohtuudella ennakoida. Tuki tulee myöntää avoimella, selkeällä, läpinäkyvällä ja syrjimättömällä tarjouskilpailulla (pois lukien veroetuuksina myönnetty tuki, jos se myönnetään yhteneväisin ehdoin samanlaisille yrityksille).

Kohdan 2.6 mukaan tukea voitaisiin myöntää investointeihin, joiden tavoitteena on fossiilisia polttoaineita pääenergianlähteenä tai raaka-aineena tällä hetkellä käyttävien teollisuustuotannon kasvihuonekaasupäästöjen huomattava vähentäminen tai ii)

energiankulutuksen huomattava vähentäminen teollisuustuotannossa ja prosesseissa. Tukea voidaan myöntää suorina avustuksina, takaisinmaksettavina ennakoina, lainoina, takauksina ja veroetuuksina. Tukea voidaan myöntää, jos fossiilisia polttoaineita pääenergianlähteenä tai raaka-aineena tällä hetkellä käyttävä tuensaaja pystyy vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään vähintään 40 % aikaisemmasta siirtymällä sähkön tai uusiutuvan vedyn käyttöön tai jos se pystyy vähentämään teollisuuslaitostensa energiankulutusta vähintään 30 % aikaisemmasta. Yksittäinen myönnetty tuki ei lähtökohtaisesti saisi ylittää 10 % koko tukiohjelman budjetista. Tukea ei saa myöntää tuensaajan tuotannon laajentamiseen. Jos tukea myönnetään teollisuuden hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen tähtäävään investointiin, joka koskettaa vedyn käyttöä, jäsenvaltion on varmistettava, että käytetty vety on tuotettu uusiutuvista energialähteistä.

Kohdan 2.6 mukaista tukea tulisi myöntää viimeistään 31.3.2023 mennessä ja tehtyjen investointien tulisi olla toiminnassa viimeistään 18 kk kuluessa tuen myöntämisestä. Vetyä koskevien hankkeiden osalta vastaava aika olisi 24 kk. Jos hanke ei valmistu edellä mainituissa aikatauluissa myönnettyä tukea tulee palauttaa tai vähentää 15 % viivästyskuukautta kohden, ellei viivästys johdu tuensaajasta riippumattomista syistä eikä tuensaaja ole voinut sitä kohtuudella ennakoida. Tukea ei saa myöntää, jos investoinnit toteutetaan sen varmistamiseksi, että yritykset noudattavat jo hyväksytyjä unionin normeja. Tuen tulee kannustaa tuensaajaa tekemään investointi, jota se ei muuten olisi tehnyt tai jonka se olisi tehnyt muuten suppeammassa tai erilaisessa muodossa. Tuen enimmäismäärä ei saisi ylittää 40 % hyväksytyistä kustannuksista. Enimmäismäärää voidaan korottaa 10 % keskikokoisille yrityksille ja 20 % pienille yrityksille. Tuki voidaan myöntää myös avoimella, selkeällä, läpinäkyvällä ja syrjimättömällä tarjouskilpailulla, jossa vähintään 70% tarjousten arviointikriteereistä on määritelty ympäristönsuojeluyksikköä kohti (kuten esimerkiksi euroa vähennettyä hiilidioksiditonnia kohti, tai euroa säästettyä energiayksikköä kohti). Tällöin edellä mainittuja tukiprosentteja ei tarvitsisi ottaa huomioon. Jakson 2.6. perusteella myönnetty tuki ei saisi kumuloitua muun tuen kanssa, joka on tarkoitettu samoihin tukikelpoisiin kustannuksiin.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklojen mukaan valtiontukien sääntely kuuluu komission toimivaltaan. Komissiolla on yksinoikeus Euroopan unionin tuomioistuimen valvonnan alla antaa yksityiskohtaisia sääntöjä koskien tukien hyväksyttävyyttä 107 artiklan 3 kohtien nojalla. Jäsenvaltioita kuullaan asiantuntijan roolissa.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Asiaa ei käsitellä Euroopan parlamentissa.

Kansallinen valmistelu

EU12 kilpailu, hankinta- ja valtiontukijaoston kirjallinen konsultaatio 11.7-12.7.2022.

Eduskuntakäsittely

E 31/2022 vp.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Valtiontukisäännöillä asetetaan reunaehdot yritystukien myöntämiselle Suomessa. Ehdotus on suoraan sovellettavissa (ml Ahvenanmaa), eikä sillä ole suoria lainsäädäntövaikutuksia.

Taloudelliset vaikutukset

EU:n valtiontukisääntelyssä asetetaan raamit jäsenvaltioiden valtiontukipolitiikalle. Ehdotuksella ei ole suoria budjettivaikutuksia.

Yleisellä tasolla voidaan todeta, että esitetty tiedonantoluonnos voi edistää tarkoituksenmukaisella tavalla Venäjän sotatoimien haitallisten talousvaikutusten lieventämistä ja auttaa yrityksiä pahimman tilanteen yli.

Suomessa on toistaiseksi otettu käyttöön väliaikaisen tiedonannon mukaisia tukiohjelmaa vain muutamia. Komissio esimerkiksi hyväksyi 13.6.2022 antamassaan päätöksessään Työ- ja elinkeinoministeriön ennakkoilmoittaman Suomen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa liittyville valtiontukitoimenpiteille tarkoitetun puitetukiohjelman (SA.103159). Näin ollen Suomessa voidaan tarvittaessa ottaa käyttöön kansallisia tukitoimenpiteitä, joilla lievennetään sodan haitallisia talousvaikutuksia eri hallinnonaloilla. Puitetukiohjelman avulla voidaan tukea yrityksiä, joihin Venäjän hyökkäys Ukrainaan tai sen johdosta asetetut pakotteet tai toteutetut vastatoimenpiteet vaikuttavat.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Komission muutosehdotusluonnos

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Emmi Nykänen, työ- ja elinkeinoministeriö, emmi.nykanen@gov.fi, +358 50 473 4609

EUTORI-tunnus

Liitteet Komission muutosehdotusluonnos

Viite E 31/2022 vp

Asiasanat Hoitaa	kilpailu, Ukraina, valtiontuki, energia TEM, UM
Tiedoksi	ALR, EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, RUOKA, SM, VM, VNK, VTV, YM
